

УДК 347.963(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.20.41>

Ковальчук І. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури,
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ У ЗВ'ЯЗКУ З ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИМ ФАКТОРОМ РОЗВИТКУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Початок реформування системи органів прокуратури фактично був розпочатий ще у 2014 році, прийняттям нового Закону України «Про прокуратуру». Проте слід зауважити те, що фактично цей процес не було закінчено. А вже і по сьогоднішній день відбувається зміни в системі і структурі органів прокуратури України. Це зумовлено тим, що фактично після прийняття вище зазначеного Закону в органах прокуратури не відбулося повного перезавантаження кадрового складу цього органу, а процес оцінки ділових та моральних якостей прокурорів затягнувся на багато років. Також у суспільства виникали питання щодо об'єктивності та прозорості проведення переатестації працівників прокуратури.

Цей процес змін нерозривно пов'язаний з намаганням нашої держави до єднатися до Європейського співтовариства, адже однією з вимог для вступу України до Європейського Союзу є створення та забезпечення функціонування незалежного від законодавчої та виконавчої гілки влади, правоохоронного інституту, який би зміг забезпечити повне та всебічне нагляд за розслідуванням кримінальних правопорушень, в тому числі і резонансних справ щодо корупційних злочинів.

Також важливим фактором, який відіграє у процесі реформування системи органів прокуратури є те що сьогодні відбувається агресія зі сторони росії.

Огляд останніх досліджень. Питаннями реформування органів прокуратури

займаються, як вітчизняні так і зарубіжні юристи-науковці. Тому даній тематиці присвячено велика кількість наукових публікацій з даної тематика. Серед науковців, які працювали над даною темою можна виділити наступних, а саме: Є. А. Безкровний, М. І. Бортун, Д. В. В. Долежан, О. Л. Копиленко, В. М. Кравчук, І. В. Назаров, С. В. Подкопаєв, Ю. Є. Полянський, Г. П. Середа, В. В. Сухонос та багато інших.

Метою статті є дослідження подальшого механізму реформування системи органів прокуратури.

Виклад основного матеріалу. Особливість та важливість забезпечення належного функціонування системи органів прокуратури в першу чергу впливає з функцій, які покладаються на органи прокуратури. Так відповідно до статті 2 Закону України «Про прокуратуру» на органи прокуратури покладені наступні функції :

1) підтримання державного обвинувачення в суді;

2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених Законом України «Про прокуратуру» та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України;

3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів

примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [1].

Вище зазначені функції не притаманні жодному іншому правоохоронному органу і лише покладаються на систему органів прокуратури.

Підтримання державного (публічного) обвинувачення як функція органів прокуратури в загальному вигляді полягає в доведеності винуватості особи у вчиненні кримінально караного діяння в рамках кримінального судового розгляду. Як свідчить статистика і практика органів прокуратури ще на сьогоднішній день характерною залишається практика обвинувальної спрямованості органів прокуратури, яка проявляється так би мовити «обов'язкового» доведеності вини особи, яка обвинувачується у вчиненні кримінально караного діяння. Така практика не відповідає європейським стандартам і принципам кримінального процесуального права таких, як рівність перед законом і судом та презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини. Також слід зазначити, що у випадку коли прокурору-державному обвинувачу стануть відомі факти, які виправдовують особу він повинен відмовитися від підтримання державного обвинувачення. Але такі випадки є поодинокими на жаль на сьогодні. Адже за такі дії прокурор буде змушений писати великий масив документів з поясненням вищому керівництву з поясненням причини чому він відмовився від державного обвинувачення. Тому виникає нагальна необхідність зміни позиції вищого керівництва органів прокуратури з цього питання.

Також з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України однією з основних ідей, яка в ньому було передбачено це збільшення кількості виправдувальних вироків за результатами розгляду кримінальної справи у суді. Про те, навіть на сьогоднішній день, ще невикорінена практика в органах прокуратури практика, коли так би мовити обов'язковості оскарження виправдувальних вироків в апеляційному або касаційному

порядку. Така практика негативно впливає на діяльність органів прокуратури, адже цим самим по-перше штучно збільшується затягується процес розгляду кримінального провадження, чим порушуються права особи, яка була виправдана в рамках розгляду справи у конкретній інстанції, по-друге «штучно» збільшується навантаження на працівників прокуратури так і на судову систему, яка і так є завантажена сьогодні. Тому потрібно необхідно розробити дієвий механізм відповідно до якого оскаржувалися б лише вирокі суду в яких дійсно було допущено порушення з боку суду при розгляді справи в суді, які мали істотний вплив на винесення виправдувального вироку, а не обвинувального.

Функція представництва інтересів громадянина або держави в суді у виключних випадках визначених законом. Дана функція зазнала найбільших змін внаслідок прийняття Закону України «Про прокуратуру» у 2014 році. Адже повноваження щодо представництва органів прокуратури були сильно обмежені. З приводу цієї функції слід відмітити, що в нас в країні діє система безоплатної вторинної правової допомоги, яка виконує тотожну функцію щодо представництва інтересів громадян. При чому остання показала свою дієвість. Тому вважаємо за доцільним передати повноваження щодо представництва інтересів громадян саме системі безоплатної вторинної правової допомоги.

Наступна функція нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство полягає або як її ще називають процесуальне керівництво полягає у нагляді за додержанням законів з боку правоохоронних органів в процесі розслідування останніми кримінально каранних діянь. Її важливість полягає в тому, що вона нерозривно пов'язана з такою функцією, як підтримання державного обвинувачення. Тому прокурорам-процесуальним керівникам потрібно відповідально ставитися до кожного провадження. Доречно було б запровадити практику, коли

прокурор, який здійснював процесуальне керівництво в майбутньому і підтримував державне (публічне обвинувачення в суді), адже він повністю орієнтується в даному кримінальному провадженні і саме цей прокурор направив його до суду.

Так ще у 2020 році було прийнято Офісом Генерального прокурора Стратегію розвитку органів прокуратури на 2021-2023 роки (далі - стратегія). Відповідно до якої було поставлено наступні завдання у сфері реформування органів прокуратури України, а саме:

- створити умови для оптимального організаційно-правового забезпечення високоефективної діяльності органів прокуратури;
- удосконалити нормативно-правову базу за окремими напрямками діяльності прокуратури;
- імплементувати нові пріоритети кримінально-правової політики, вжити заходи щодо їх законодавчого, кадрового, наукового й інформаційного забезпечення;
- забезпечити усталення нових рекомендацій та стандартів для прокурорів за основними напрямками діяльності;
- ввести в практику нові стандарти і критерії оцінювання якості роботи прокурора, новий порядок вимірювання та регулювання навантаження на прокурора;

Анотація

Стаття присвячена дослідженню питання подальшого реформування системи органів прокуратури. Органи прокуратури посідають важливе місце в системі правоохоронних органів. Вони наділені такими функціями, як підтримання державного обвинувачення в суді, представництво інтересів громадян або держави в суді у виключних випадках визначених законом, нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство та інші функції. Такі специфічні функції характерні лише для органів прокуратури і не притаманні іншим правоохоронним органам. Тому реформування системи органів прокуратури є вимогою сьогодення. Цей процес зумовлений тим, що наша держава вибрала курс на приєднання до Європейського Союзу. Тому виникла необхідність повного та всебічного перезавантаження системи органів прокуратури з рахуванням та запозиченням досвіду функціонування аналогічних органів у країн Європейського Союзу. Особливо важливим та гострим залишається питання, як забезпечення незалежності системи органів прокуратури в цілому, так і антикорупційних підрозділів, що діють в системі органів прокуратури. Адже саме незалежності системи органів прокуратури від законодавчої та виконавчої гілки влади можливе забезпечити нормальне та повноцінне функціонування даної правоохоронної системи. Саме незалежність

– впровадити сучасну систему управління людським капіталом, запровадити систему електронного кримінального провадження та інші актуальні інформаційні технології [2].

Вище перелічені завдання стратегії покликані вивести систему органів прокуратури на новий рівень, який би повноцінно відповідав європейським стандартам організації та діяльності органів прокуратури. Яким чином будуть досягнуті завдання, які були поставлені в Стратегії покаже час.

Висновки. Отже, подальше реформування системи органів прокуратури є вимогою сьогодення, адже цього вимагає українське суспільство та є однією з умов на шляху євроінтеграції України до Європейського Союзу. Реформування органів прокуратури передбачає не лише удосконалення нормативно-правової бази, що регулює організацію та діяльність органів прокуратури, а й остаточного відходу від колишніх методів регулювання у прокурорському середовищі. Також є важливим перехід від обвинувального спрямований характер в процесі процесуального керівництва та підтриманні державного обвинувачення у суді. Саме за таких змін можливо досягнути збільшення кількості виправдувальних вироків у рамках розгляду кримінальних проваджень.

органів прокуратури може забезпечити всебічне та об'єктивне виконання прокурорами повноважень, які покладаються на них Законом України «Про прокуратуру» та іншими нормативно-правовими актами. Також питання боротьби з корупцією, яке ставиться надто гостро у нашій країні і досить уповільнює процес євроінтеграції нашої країни нерозривно пов'язаний з незалежності органів прокуратури, адже незаконний вплив збоку окремих посадових осіб чи окремих державних інституцій може негативно вплинути, як на розслідування конкретної кримінальної справи так і на систему органів прокуратури в цілому. Отже, подальше реформування органів прокуратури повинне в першу чергу покликано ще більше наблизити систему органів прокуратури до європейських стандартів діяльності цієї правоохоронної інституції.

Ключові слова: прокуратура, система органів прокуратури, незалежність, прокурор, реформування, корупція, підтримання державного обвинувачення.

Kovalchuk I. S. Reform of the prosecutor's bodies in connection with the European integration factor of the development of the prosecutor's office of Ukraine

The article is devoted to the study of the issue of further reform of the system of prosecutor's offices. Prosecutor's offices occupy an important place in the system of law enforcement agencies. They are endowed with such functions as maintaining the state prosecution in court, representing the interests of citizens or the state in court in exceptional cases defined by law, supervising the observance of laws by bodies conducting operative and investigative activities, inquiry, pre-trial investigation and other functions. Such specific functions are characteristic only of prosecutor's offices and are not inherent to other law enforcement agencies. Therefore, reforming the system of prosecutor's offices is a requirement of today. This process is due to the fact that our country has chosen the course of joining the European Union. Therefore, there was a need for a complete and comprehensive reboot of the system of prosecutor's offices, taking into account and borrowing the experience of functioning of similar bodies in the countries of the European Union. The issue of ensuring the independence of the system of prosecutor's offices as a whole and anti-corruption units operating in the system of prosecutor's offices remains particularly important and acute. After all, it is the independence of the prosecutor's office system from the legislative and executive branches of power that can ensure the normal and full functioning of this law enforcement system. It is the independence of the prosecutor's office that can ensure comprehensive and objective performance by prosecutors of the powers entrusted to them by the Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office» and other normative legal acts. Also, the issue of combating corruption, which is too acute in our country and rather slows down the process of our country's European integration, is inextricably linked to the independence of the prosecutor's office, because illegal influence from the side of individual officials or individual state institutions can have a negative impact, as in the investigation of a specific criminal case as well as the system of prosecutor's offices as a whole. Therefore, the further reform of the prosecutor's office should, first of all, be aimed at bringing the system of the prosecutor's office even closer to the European standards of the activity of this law enforcement institution.

Key words: prosecutor's office, system of prosecutor's offices, independence, prosecutor, reformation, corruption, maintenance of state prosecution.

Список використаних джерел

1. Про прокуратуру : Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page3>.
2. Про затвердження Стратегії розвитку прокуратури на 2021–2023 роки : Наказ Генерального прокурора України від 16 жовтня 2020 року № № 489 URL : https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=210018.